

*ЄРШОВА Олена Павлівна,
БАБИНА Тетяна Геннадіївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
кандидат філософських наук, доцент,
доцент, завідувач кафедри гуманітарно-мистецьких дисциплін
Київський національний університет технологій та дизайну*

КУЛЬТУРА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ І ПРОЗОРОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Анотація

Стаття присвячена дослідженню культури забезпечення якості і прозорості вищої освіти як кроскультурної неформальної передумови забезпечення якості і прозорості вищої освіти в Європі і світі. Автори досліджують генезу проблеми і Європейський досвід у її вивченні і розробці та завдання, що стоять перед Україною у відповідності до європейських стандартів академічної культури.

Ключові слова: вища освіта, якість, прозорість, культура, академічна культура, академічні стандарти, академічна якість, євро стандарти.

Постановка проблеми та її актуальність. Стрімкий розвиток світового суспільства спричинив масовий характер зацікавленості у новітніх знаннях та різку потребу в доступності вищої освіти, що в свою чергу загострило питання про посилення вимог до якості сучасних знань і освітньої діяльності установ, що їх забезпечують. Саме якість вищої освіти є стрижнем забезпечення конкурентоспроможності Європейської освіти.

Якість вищої освіти стала епіцентром уваги і учасників Болонського процесу. Для забезпечення результативних здобутків у цьому питанні було, як відомо, розроблено Рамку кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (2005 р.), Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (2005 р.), утворено Європейську асоціацію забезпечення якості вищої освіти (2004 р.) та Європейський реєстр забезпечення якості вищої освіти.

Актуальність проблеми забезпечення якості і прозорості вищої освіти підтверджується інтенсивною сфокусованою увагою серед освітян і науковців як у Європі, так і в Україні. Підтвердженням цього є численні європейські проекти та їхній дочірній проект «Національна система забезпечення якості і взаємної довіри в системі вищої освіти України (TRUST)». Мета цього проекту – підготовка основних дійових осіб і виконавців процесу забезпечення якості вищої освіти в Україні. Фінансове забезпечення цього проекту – грантова підтримка програми ТЕМПУС у 791141,733 Euro підтверджує значущість бажаних результатів процесу.

Серед завдань, що охоплює проект, зазначено розвиток уніфікованої прозорої рамки забезпечення якості української вищої освіти, яка б відповідала загальноєвропейській академічній культурі і сприяла б як процесу національного реформування вищої освіти, так і інтеграції України у Європейський освітній простір (1).

Проте з'ясувалось, що питання ефективного впровадження академічних стандартів і академічної якості і в Європі і в Україні попри усі можливості їх доволі чіткої формальної представленості і навіть міждержавної узгодженості, безпрецедентно залежать від доволі неформальної категорії – *культури*.

Аналіз наукових праць, присвячених проблемі. Серед зарубіжних дослідників цього питання перш за все увагу привертають публікації Harvey, L. & Stensaker B., 2008,

(2) Lanarès, J., March 2008,(3) Ehlers, U.D., 2009(4) . Роботи згаданих авторів присвячені перш за все розумінню цього поняття і формулюванню концепту культури якості, а також питанню формування власне самої культури процесу забезпечення якості освіти у конкретних освітніх інституціях. Варто зазначити, що до 2002 року ця проблема не привертало системної уваги дослідників.

Harvey, L. &Stensaker B., 2008, запропонували фундаментальне теоретичне підґрунтя для розуміння концепту культури якості. Вони ідентифікували різні підходи до розуміння культури (якості), показали зв'язки між якістю і культурою, а також запропонували простий і емпіричний спосіб для тих, хто прагне застосувати концепт у конкретному інституціональному середовищі, але при цьому застерігають, що застосовувати концепт «культура якості» в конкретному інституціональному середовищі вищої освіти треба розумно і виважено. При цьому головний їхній висновок полягає в тому, що саме цей концепт може слугувати індикатором перевірки стану речей, функціонування закладу, їх само ідентифікації і співвіднесення з навколишніми процесами. Домінуючою проблемою у питанні культури якості, а саме його сучасному трактуванні, на думку дослідників є те, що його вважають відповіддю на виклики, хоча насправді, це поняття для ідентифікації потенційних викликів (2, с. 440). При цьому вчені звертають увагу на такі особливості, як можливість переносити найкращі практики з одного контексту до іншого, зазвичай північно-західної Європи і північної Америки. По-друге, проблема також у тому, що культуру якості розглядають як передчасно визначену, аніж як спосіб буття. Крім того, поняття не повинно бути механістичним чи закодованим групою фахівців для використання і застосування, а повинно враховувати і співвідноситися з більш широким соціальними і політичними, а також історичними чинниками. Культура якості не є панацеєю, вирваною із широкого *живого* контексту. Діалектичний розвиток співвідноситься з демократичним поняттям культури якості як живого, пізнавального досвіду, що сам по собі *породжує знання*, аніж переробляє чи просто застосовує їх.. Культура якості не лише критерій перевірки здобутків на кожному етапі, це також «склад ума». Культура якості - це *ідеологічний конструкт*, це той факт, який не можна прикрасити набором інструктивних вказівок до виконання. Більш того, культура якості навряд чи може бути вибудувана/спроєктована без урахування *контексту*, у якому вона функціонує, що в свою чергу, обмежує трансфер знань.. Культура якості ніщо, на переконання науковців, якщо нею не володіють люди, які в ній живуть, а це, в свою чергу, призводить до питання резистенції до і заангажованості культурою якості, якщо процес буде носити ендемічний характер у вищій освіті, та якщо академспільнота вбачатиме в ній засіб обмеження академічної свободи. (2, с. 441) Окрім питань теоретичних, що стосуються власне культури якості як такої, у зарубіжній науковій літературі вона вивчається як складова успішного організаційного менеджменту(5),позиціонується на конкретні національні контексти (6). Румунські науковці Peter J. Wells та DianaFlorea досліджують еволюцію і реалії такого явища як «культура якості», а також розглядають на прикладі конкретних освітніх закладів наскільки можна рівноцінно прагнути і досягти вагомих результатів під час процесу, який, на їх думку, є одночасно і системним і органічним, індивідуальним і інклюзивним, керованим і водночас саморегульованим(6). При цьому варто зазначити, що всі ці та інші публікації стали своєрідним науковим відгуком-рефлексією на конкретний міжнаціональний проект «Культура якості» (Qualityculture), організований, проведений і проаналізований Європейською Асоціацією університетів (ЕАУ) з 2002 по 2006 роки в межах завдань, що постали перед учасниками Болонського процесу, насамперед підвищення конкурентоспроможності європейської освіти завдяки забезпеченню її якості через усвідомлення необхідності розвивати культуру і поширювати найкращий досвід у цій галузі, сприяти підвищенню якісного рівня і конструктивно допомогти університетам наблизитися до зовнішніх процедур забезпечення якості і тим самим зміцнювати привабливість європейських університетів (7).

При цьому зазначалось, що якість не може бути визначена згори, а її визначення лежить у площині розуміння конкретного навчального закладу (7, с. 9). У звіті зауважено, що будь яка культура якості базується на двох чітких елементах: по-перше, набір спільних цінностей, переконань, очікувань і зобов'язань по відношенню до якості (психологічний аспект, що стосується розуміння, гнучкості, участі, сподівань та емоцій). По-друге, структурний або менеджерський (управлінський) елемент з чітко визначеними процесами, що підвищують якість і координують зусилля (що стосується завдань, стандартів і відповідальності конкретних осіб, відділів і служб (7, с. 10). Попри невизначеність самого поняття культура якості, з одного боку, тому що кожний навчальний заклад унікальний, її можна культивувати завдяки структурним чи менеджерським зусиллям з метою стимулювати спільні цінності і переконання (7, с.11). Окрім цього культура якості безпосередньо пов'язана/співвідноситься з політичними амбіціями, національними і міжнародними, стосовно змін для навчальних закладів, як, наприклад, тиск на необхідність реформ з боку міжнародних організацій (н-д, Єврокомісія), чи національних урядів певних країн.

Оскільки культура якості безпосередньо стосується саме процесу забезпечення якості, то і розглядати її необхідно по відношенню до кожної складової цього процесу, хоча головним чином вона асоціюється з навчанням і викладанням. Тобто можна говорити про культуру якості в широкому і у вузькому сенсі. Саме тому своєрідним продовженням міжнародного дослідження став спільний проект ЄАУ (Європейської Асоціації Університетів з партнерами - конференцією ректорів Німеччини і Агенцією із забезпечення якості Шотландії - "Examining Quality Culture in European Higher Education Institutions (EQC)" «Дослідження Культури Якості у Європейських закладах вищої освіти» з метою продемонструвати процес і структури, через які заклади вищої освіти підтримують розвиток своєї внутрішньої культури якості і тим самим підвищують свій рівень якості і відповідають вимогам звітності. У ньому взяли участь 222 виші із 36 країн. Одним із завдань було також обговорення динаміки між розвитком інституціональної культури якості і процесом забезпечення якості шляхом ідентифікації і представлення у фінальному проекті конкретних практик з метою їх поширення. Автори і учасники проекту запропонували конкретні параметри визначення якості для власне навчального закладу на кожному рівні кожної структурної складової освітнього процесу і навели в додатках анкети для подібного дослідження у тих закладах, що бажають долучитися до процесу самоперевірки і відповідно саморегуляції. (8) При цьому дійшли висновку, що попри взаємозалежність, процес забезпечення якості є вимірюваним, об'єктивним, керованим інституціональними рішеннями, тоді як культура якості набагато складніше підлягає змінам (4).

У вітчизняній літературі питання культури якості перебувало у полі дослідницької уваги з боку як мінімум двох наукових колективів. По-перше, в межах згаданого вище національного проекту DOBIPA/TRUST команда науковців під керівництвом Тараса Добка у посібниках «Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту» (9), «Від контролю до культури якості» (10) подала бачення експертів проекту щодо побудови процедур забезпечення якості вищої освіти і виклала концептуальні підходи до створення культури якості. Присвятивши питанню культури якості декілька підрозділів, автори дали визначення цього явища і своє детальне аргументоване бачення його параметрів для українських вишів.

Питання формування у національному просторі вищої освіти України нової культури вдосконалення якості вищої освіти на засадах об'єктивності та прозорості, довіри і субсидіарності, партнерства та колегіальної відповідальності розглядається також у колективному вітчизняному новітньому інформаційно-аналітичному огляді розвитку системи забезпечення якості вищої освіти в Україні за редакцією С. Калашнікової та В. Лугового (11). Власне культура прозорості так коментується експертом В.Луговим у розділі 3.2.4 Публікація критичних і негативних оцінок: «... міцно укоріненою є лише

практика критики вищих навчальних закладів з боку владних структур та, інколи, третього сектора. Культури оприлюднення критичних оцінок власної діяльності за межами своїх колективів не сформовано», «... систематичної роботи з оприлюднення критичних оцінок освітньої діяльності та якості вищої освіти в Україні не ведеться. Публічний моніторинг та аналіз публікацій з цієї проблематики ніким не проводиться».

Мета статті: дослідити культуру забезпечення якості і прозорості вищої освіти як кроскультурну неформальну передумову забезпечення якості і прозорості вищої освіти в Європі і світі. Для цього вирішити такі завдання: відслідкувати генезу проблеми і Європейський досвід у її вивченні і розробці та завдання, що стоять перед Україною у відповідності до європейських стандартів академічної культури.

Виклад основного матеріалу. Як відомо при визначенні культури користуються такими поняттями як *усталеність*, або *набутість*, *системність* певного укладу. При екстраполяції цих понять на процес забезпечення якості в Україні, стає очевидним, що треба набувати систему і зробити її усталеною і вимірюваною. Щоб відповідати Європейським критеріям і параметрам, їх треба знати, розуміти і бути готовими застосовувати і вимірювати.

Поданий вище аналіз генези проблеми і Європейського досвіду у її вивченні і розробці, дозволяє зробити такі попередні висновки у вирішенні одного з поставлених нами у цій статті завдань.

1. Проблема культури якості у вищій освіті *не є абсолютно самостійною*. Вона виникла разом із проблемою забезпечення культури якості вищої освіти у процесі реалізації завдань, що постали перед Європейською спільнотою у рамках Болонського процесу, а саме підвищення конкурентоспроможності європейської освіти і як наслідок масифікації вищої освіти на початку нового тисячоліття.

2. Поняття культури якості *не може бути уніфікованим*, як не може бути культури якості взагалі, оскільки це *неформальне* явище, проте крос культурне. Можна говорити, досліджувати культуру забезпечення якості у певному інституціональному середовищі.

3. Це явище *динамічне* і розглядати його треба у живому реальному контексті історичних, соціальних і політичних процесів.

4. Вона *не є самоціллю* і кінцевою метою такого процесу, проте може слугувати валідним індикатором перевірки стану речей у конкретному інституціональному середовищі

5. Теоретичні і проектні дослідження європейців присвячені перш за все розумінню цього поняття і формулюванню концепту культури якості, а також питанню формування власне самої культури процесу забезпечення якості освіти у конкретних освітніх інституціях.

Для екстраполяції цієї проблеми в українську освітню площину і висвітлення чи окреслення завдань для нас, дамо своє бачення такого умовного конструкту як «*європейські стандарти академічної культури*», моделі-основи для співвіднесення з наявними чи бажаними українськими. За час роботи над зарубіжним і вітчизняним матеріалом з питання, ми усвідомили, що європейці вже тривалий час мають чіткі академічні стандарти, працюють над їх забезпеченням і підвищенням якості освіти і освітньої діяльності, що їх забезпечує. Релевантним індикатором і засобом оцінки ефективності цього процесу є неформальний параметр культури якості академічної діяльності. Якщо б спроектувати такий параметр як *євро стандарт академічної культури* (наш термін), то його основні критерії концентруються навколо *формалізованої(стандартизованої) якості (1)*, *об'єктивно відчутної; наявної прозорості(2)* усіх етапів і рівнів освітньої діяльності завдяки *інформаційнодоступній (3) звітності (4)*.

Розглянувши сучасний стан проблеми культури забезпечення якості і прозорості освіти у Європейському освітньому просторі, переходимо до основних аспектів

дослідження і формування такої культури у відповідності до євро вимог і стандартів в Україні. Для цього розглянемо її у *історичному і соціальному контекстах*.

Перш за все, скористаємося порадою згаданих вище науковців про «*живий контекст*», у якому варто розглядати питання про культуру якості (забезпечення якості освітнього процесу) взагалі, і в Україні, зокрема.

Одна із її ознак - дотичність до і невід'ємність від самого процесу, в межах якого вона вивчається, а саме процесу забезпечення якості освіти. Аналіз живого контексту, в якому щодня перебувають автори цієї статті, а також рефлексія науковців і споживачів освітньої діяльності в Україні, дозволяє говорити, що життя у цьому напрямі лише зароджується і проходить стадію проектної оцінки і турбулентного вибору можливих форм і параметрів. Такий непродуктивний стан живого контексту спонукає до розгляду інших релевантних контекстів, зазначених зарубіжними науковцями і тим самим враховуємо висновок-пораду про *історичний контекст*.

Основні риси української культури взагалі, які впливають на процес формування академічної культури зокрема. Спочатку звернемося до тих *особливостей культури українського народу*, які історично впливали і продовжують впливати на освітні процеси в Україні. У своїх попередніх публікаціях (12), досліджуючи чинники, що впливали на розвиток вищої системи освіти в Україні, ми дійшли висновку, що, система вищої освіти в Україні формувалась, головним чином, внаслідок асиміляції найкращих у певний період, запозичених моделей освіти під впливом декількох чинників, що прискорювали (гальмували) модифікацію форми чи змісту освіти, вищої зокрема, в процесі її адаптації до національних потреб, а саме: 1) «державність/державотворення», 2) «національна ідея/ідентичність», 3) «межова культура» 4) «ментальність». Формування української культури протягом багатьох століть відбувалося в специфічних умовах «перетину світів» (13) Територія України і, відповідно, ментальний простір її культури, перебували на межі між Сходом і Заходом, не в змозі пристати до жодної з сторін, але при цьому «...Україна заперечувала вільний вибір, оскільки її спокушали обидві» [14, с. 8].

За княжої доби українська культура була значною мірою залежною від Візантії. Домінування візантійської культури і освіти попри все сприяли розвитку української незалежної науки і вищої освіти. У той час закладались підвалини формування першого елемента національної освітньої парадигми – мережі перших шкіл і зміцнювалось усвідомлення необхідності власних освітян і науковців. Це усвідомлення було закріплено пізніше, за часів перебування українців під польським гнітом. Оскільки лакуна національної освіти, у тому числі вищої, не була заповненою, українські діти отримували непогану західну освіту у польських школах, але при цьому часто втрачали національну ідентичність.

Те, що культура України перебувала між двома *опозиційними (антиномічними) культурними сферами*, які з'явилися в Європі в XI ст. – західною, римо-католицькою і східною, православно-візантійською, на століття визначило дві лінії її розвитку: північно-східні землі опинилися в сфері впливу російської православної культурної парадигми; західні і південно-західні землі (входячи до складу Польсько-Литовської держави) з неминучістю втягувалися в сферу функціонування західноєвропейської культури.

Ментальний спадок такої антиномічності відображався у світогляді представників культури і у їхніх підходах до заснування закладів освіти, головним чином - *адаптувати* останні досягнення західної культури використовуючи найбільш сучасні освітні моделі того часу, сподіваючись, що результати їхніх зусиль будуть корисними для релігійної і етнічної спільноти православної Русі.

Таким чином, протягом тривалого часу, концепція формування системи національної освіти, в тому числі вищої, перебувала під значним впливом інших культур і найкращих (якісних) освітніх моделей. Кожен з проаналізованих нами чинників відіграв певну роль у становленні та розвитку національної вищої освіти, при цьому у різні періоди кожен з них мав більш вагомий вплив, ніж інші, але завжди виступав у поєднанні

з іншим (іншими). Незмінним гарантом і балансуєчим важелем стабілізаційних процесів слугував такий чинник, як *ментальність*.

Один з підходів до культури визначає її як спосіб поведінки людини. Ментальність теж пов'язана із характером діяльних настанов: вона визначає загальний малюнок поведінки суб'єктів в тих чи інших умовах, формує усталені моделі реакцій на стандартні ситуації. Сьогодні менталітет в певному контексті трактують як головний чинник ціннісного смислу культури, як структуру, яка поєднує «колективне несвідоме» з усім масивом культури.

На наш погляд, якщо подивитися на культуру під кутом зору її взаємозв'язків з ментальністю, можна виявити певні *опори* для формування культури якості.

Історично кожна культура сформувалася таким чином, що саме національні ментальні чинники і механізми найефективніше діють в ній, проявляючись в настановах, цінностях, нормах. Зауважимо, що в одних культурних умовах дія ментальних чинників посилюється, в інших – послаблюється, але завжди впливає на виявлення типових рис української національної культури. Це дає можливість цілеспрямовано формувати такі умови, які сприятимуть актуалізації потрібних ментальних елементів. Так, інтравертність українців в умовах вікового впливу інокультурного середовища дозволила зберегти свою *самість*. Певні ментальні прикмети виявляються в такій поширеній стильовій ознаці української культури, як *романтичність*. Специфікою української культури є також її *гетерогенність*, що корелює з *амбівалентністю* української психіки. В цій гетерогенності реалізується надзвичайно приваблива для багатонаціональної держави ідея *полікультурності*. Сенсорність, інтернальність та ексекутивність українського менталітету також визначає специфіку культури. *Сенсорність* обумовлює націленість на *традиційні цінності*, високу прив'язаність до сім'ї, уміння все гарно робити своїми руками; *ексекутивність* українського соціуму проявляється в *слухняності, сумлінності, романтичності, непередбачуваності, наївності, потребі в сильному і вольовому союзникові; інтернальність* породжує внутрішній конфлікт та характеризується *контрадикцією полярних атрибутів* спільноти, її коливаннями між гендерно маркованими рисами.

Константною національно-культурною парадигмою української культури є її *дуальність*, яка розкриває загальну ментально визначену схильність українців поєднувати непоєднуване, відкритість українського культурного простору до впливів ззовні і одночасному відстоюванні своєї культурної самості.

Українській ментальності притаманні риси обох полюсів *бінарних опозицій - антиномізм: в залежності від історичних, економіко-політичних, соціокультурних та ін. умов в суперечливому українському менталітеті починають домінувати контрарні елементи, які продукують певний тип особи, етнічної групи, спільноти. Сучасний українець - носій контрарної ментальності - здатен гнучко варіювати в межах антиномій.*

Сучасні трансформаційні процеси з невідворотністю викарбовують нову цивілізацію, парадигмальними засадами якої є розвиток особистісних начал людини, а основними цінностями - цілісне розуміння і відчуття єдності світу, краса і якість, новітні технології, любов до людини і природи, особистісні таланти. Знаменно, що саме такі цінності є основоположними в українському менталітеті. Істотні риси української ментальності, які містять в собі *різновекторний* потенціал, в новітніх умовах можуть актуалізовуватися в *контрарних проявах, гнучко реагуючи на «виклики часу»*.

Прояви культури якості як параметру академічної культури невід'ємні не лише від загальної культури українського народу, а і від академічної субкультури.

Стан академічної культури в Україні в сучасному контексті. Своє бачення стану академічної культури автори-учасники проекту виклали через поняття «здорової культури якості» як бажаної і констатували її відсутність в українських вишах з діагнозом «антикультури» (15). Бажане для України і аксіоматичне в Європі переконання авторів -

формат якого треба прагнути – це культура, що базується на принципах академічної свободи. Оскільки остання є невід’ємною ознакою сталої університетської автономії, то нас чекає як мінімум трикутна модель (як відомо найбільш стійка фігура) розбудови – 1) університетська *автономія* як запорука боротьби за якість, 2) *академічна свобода* як засада для формування розвитку *академічної культури* і культури забезпечення якості освітнього процесу за умови наявності 3) *процесу забезпечення якості*. Останній процес, як відомо, перебуває в стадії дуже дистанційного навчання і лише мобільного контактування за межами України. Відсутність усього цього не є страшним. Головне, що ми знаємо що нам це потрібно, гірше те, що рух дуже уповільнений, точніше інертний. Суттєвим ускладненням окрім усіх відомих, є те, що усі три грані будуть розбудовуватись одночасно, не зважаючи на те, що за результатами проектних вітчизняних і зарубіжних розвідокопотною базою і передумовою є університетська автономія. Хоча при цьому дослідники спочатку вбачають автономію ВНЗ як передумову ефективності (15), а потім, навпаки, що культура якості, її заохочення та інтерналізація більшою академічною спільнотою є необхідною умовою для університетської автономії. Наш власний теоретичний досвід дослідження процесу університетської автономії в Європі і Україні (16), дає підстави стверджувати, що і в цьому напрямку в Україні окрім легітимності започаткованого процесу немає ані повноцінного його бачення, ані розроблених механізмів запровадження, окрім автономії в усьому для всіх, скоріше як найдешевших від уряду ліків.

На одній з лекцій шведської професорки про *академсвободу* для Фулбрайтівського українського кола, український професор задав питання, якими механізмами забезпечується академсвобода у Швеції, і отримав спокійну чітку відповідь дещо здивованої колеги про те, що в її країні вона гарантується Конституцією країни. Реакція українських слухачів-науковців була дуже яскравою, хоча і напіввербальною, а відповідь вичерпною.

Домінантною рисою сучасного *соціального контексту* одночасно визнається відсутність довіри серед громадян до уряду і процесів, що започатковані, у тому числі і освітніх трансформацій. Саме тому і національний проект має назву, що є метою і умовою досягнення бажаного. Перші два з трьох очікуваних і запланованих результатів проекту – вивчення досвіду і створення порталу – мають реальні напрацювання і запровадження. Попереду найскладніше – чітка, уніфікована, формалізована і водночас гнучка система забезпечення якості. Для цього, як відомо, необхідна перш за все, Агенція з вже як ніколи чітко виписаними функціями, настановами, рекомендаціями, навіть процедурою обрання. Проте живий контекст знову вніс своєї корективи і підтвердив, що «...гладко було на бумазі, да забули про овраги, а по ним ходить». Результати обрання цієї Агенції дуже нагадують країну Павутинію у Всеволода Нестайка і підтверджують резистентний характер академічної субкультури в українських університетах. Більш того, під час спілкування з журналістами у «Клубі реформ» у червні 2015 року міністр С.Квіт, присутні Л. Гриневич і інші відповідальні державні освітяни з сумом констатували, що університетська академспільнота не готова до проведення необхідних і запланованих процесів, що є наслідком спадковості багаторічного авторитарного управління і ментальності керівників, змушених виживати у сучасних економічних умовах, а не розвивати університети. Отож здорова заздрість до Європейських університетів, які «втішаються» сталою університетською автономією і захоплений опис англійських і американських, виважених, регламентованих, вивіренних часом і системою процедур забезпечення якості, повертають нас до реалій кропіткої тривалої полівекторної розбудови усіх складових реформування вищої освіти, яка на переконання авторів проекту, продовжує, на жаль деградувати (15). Європі ніхто нічого не подарував і не дав у борг. Кожна країна проходить свій шлях, пройдемо його і ми. Результат залежить як мінімум від відомих і ретельно вже проаналізованих чинників. Роботи вистачить для всіх, оскільки тільки в конкретних інституціональних середовищах конкретними учасниками

забезпечується результат якості і формується культура, піднімається її рівень. Знання про те як це може бути - є, їх треба застосовувати, перевіряти, адаптувати, коригувати і породжувати власні про саме нашу реальність, якість і культуру. Основні з універсальних на сьогодні кроскультурних механізми – всебічна детальна доступна *інформація і поінформованість*, як регулятор дій і процесів забезпечення *довіри, звітності і прозорості публічності*. Це все має бути не лише у стані імперативу, а й індикативу- працювати, функціонувати. Треба вдихнути в ці процес життя і енергію, створити той живий, а не інертний контекст, який зробить ці процеси динамічними, а значить гарантами руху і виходу із Павутинії.

Висновки.

Дослідження сучасного контексту питання культури забезпечення якості вищої освіти в Україні засвідчив наявність адекватного наукового усвідомлення складності, необхідності і особливостей формування цього процесу в конкретних інституціональних освітніх середовищах країни. Зважаючи на історичний, соціальний та живий контекст, автори дійшли висновку про необхідність розбудови і впровадження основних з універсальних на сьогодні кроскультурних механізмів – всебічної детальної доступної *інформації і поінформованості*, як регулятора дій і процесів забезпечення *довіри, звітності і прозорості публічності* у вищій освіті України.

Список використаних джерел

1. Проект «Національна система забезпечення якості і взаємної довіри в системі вищої освіти України (TRUST)»[Електронний ресурс]; Режим доступу: <http://www.dovira.eu/>.
2. Harvey, L. & Stensaker B.(2008), “Quality Culture: understandings, boundaries and linkages”, in European Journal of Education, vol. 43, n°4, pp. 427-442.
3. Lanarès, J., March(2008), “Developing a Quality Culture”, in EUA Bologna Handbook, C 2.1-1 (Brussels/Berlin, EUA/Raabe).
4. Ehlers, U.D. (2009), “Understanding Quality Culture”, in Quality Assurance in Education, vol. 17, n°4, pp. 343-363.
5. K. E. Serrano-Velarde Quality assurance in the european higher education area. The emergence of a german market for quality assurance agencies 17 Nov. 2008. – P.18, No.:19, Volume:20, Issue:3, Pages1–18
6. P. J. Wells, D. Florea In Serach of quality culture: the awkward truth of an indeterminate maxim?| in : Management of Sustainable Development Sibiu, Romania, Volume 6, No.1, June 2014
7. European University Association (EUA), (2006), Quality culture in European universities: a bottom-up approach. Report on the three rounds of the Quality Culture project 2002 – 2006 (Brussels, EUA), <http://www.eua.be/publications>
8. Examining Quality Culture: Part 1 – Quality Assurance Processes in Higher Education Institutions - http://www.eua.be/pubs/Examining_Quality_Culture_Part_1.pdf
9. Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту [Електронний ресурс]; Режим доступу: (http://dovira.eu/Trust_1.pdf)
10. Від контролю до культури якості [Електронний ресурс]; Режим доступу:http://dovira.eu/Trust_2.pdf)
11. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд [Добко Т., Золотарьова І., Калашнікова С. та ін.]; за заг. ред. С. Калашнікової та В. Лугового. – К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2015. – 84 с.
12. Єршова О.П. Проблеми збереження національної ідентичності і освітянських цінностей в процесі європеїзації і глобалізації України /О.П.Єршова, Т.Г.Бабина// Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди». – 2011. – С.86-91. (Випуск 21)
13. Юрій М.Т. Етногенез та менталітет українського народу / М.Т. Юрій. - К.: Таксон, 1997. - 237 с.

14. Pritsak O., Reshetar J.S.Jr. Ukraine and the Dialects of the Nation-Building. – Slavic Review XXII, № 2. – Seattle, Washington 1963. // From Kievan Rus to Modern Ukraine: Formation of the Ukrainian Nation. – Cambridge, Massachusetts: Ukrainian Fund Harvard University, 1984. P. 5 – 36.

15. Забезпечення якості вищої освіти: європейські кращі практики для України [Електронний ресурс]; упорядник: Тарас Добко Режим доступу: [https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCcQFjAB&url=http%3A%2F%](https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCcQFjAB&url=http%3A%2F%2F)

16. Yershova O., Gordiichuk A. (2013) University Autonomy in Ukraine: International Experience and National Interests. American Journal of Educational Research. Special Issue Ensuring the Quality of Higher Education 1(11), 472-476; available online: <http://www.sciepub.com/education/content/1/11>

Yershova, Olena; Babyna, Tetyana
Culture of Ensuring Quality and Transparency in Higher education:
European Standards for Ukraine

Summary

The article focuses on the issue of culture in ensuring quality and transparency of higher education as a crosscultural informal prerequisite for ensuring quality and transparency of higher education in Europe and worldwide. The authors trace the genesis of the issue and European experience in its researching and developing, as well as the tasks Ukraine faces to comply with European academic culture standards.

Keywords: higher education, quality, transparency, academic culture, academic standards, European standards.

Ершова Е.П., Бабина Т.Г.
Культура обеспечения качества и прозрачности высшего образования:
европейские стандарты для Украины

Аннотация

Статья посвящена исследованию культуры обеспечения качества и прозрачности высшего образования как кросскультурной неформальной предпосылки обеспечения качества и прозрачности высшего образования в Европе и мире. Авторы исследуют генезис проблемы и европейский опыт ее изучения и разработки, а также задачи, стоящие перед Украиной в соответствии с европейскими стандартами академической культуры.

Ключевые слова: высшее образование, качество, прозрачность, культура, академическая культура, академические стандарты, академическое качество, евростандарты.